

AYNİMÛSÂ

(عين موسى)

Ürdün'de

Petra harabelerinin doğusundaki
Mûsâ vadisinde bulunan
bir yer.

Mu^ccemû'l-büldân ve *Kâmûsü'l-âlâm*'da Vâdiimûsâ olarak geçen Aynimûsâ, adını, Kur'an-ı Kerim'de anlatılan Hz. Mûsâ'nın asâsını vurması üzerine bir kayadan on iki pınarın fışkırması hadisesinden (bk. el-Bakara 2/60; el-A'râf 7/160) almaktadır. Yâkût'un rivayetine göre daha sonra bu bölgede on iki köy meydana gelmiş, Hz. Mûsâ'nın asâsı ile vurduğu içinden su fışkıran taş da aynen yerinde kalmış ve hatta İbnü'l-Kiftî (ö. 646/1248) bu taşı bizzat görmüştür. Bu hadisenin cereyan ettiği yer olarak Kitâb-ı Mukaddes'te ise biri Sinâ'nın kuzeyindeki Kadeş (Sayılar, 20/7-11), diğeri güneyindeki Refidim (Çıkış, 17/1-7) olmak üzere iki ayrı yerin adı zikredilmektedir. Aynimûsâ'nın Ölüdeniz'in güneydoğusunda yaşayan eski Edomlular'ın yerleşim merkezleri için su kaynağı durumunda olması, hakkındaki rivayetin Kitâb-ı Mukaddes'te adı verilen yerlere göre daha gerçeğe yakın olduğunu düşündürmektedir. Bugün Aynimûsâ olarak bilinen yer Maan'a bağlı olan Vâdiimûsâ'ya 2.5 km. mesafededir ve bölgedeki su kaynaklarının da en önemlisidir. Ayrıca Me'debâ'nın kuzeyi ile Süveyş körfezine yakın bir yerde Uyünimûsâ adıyla anılan bazı su kaynakları bulunmaktadır. Halen bu bölgedeki kaynakların dışında, Suriye'nin Havran tarafları ile Mısır'da Kahire'nin doğusunda yer alan Mukattam dağının eteklerinde de bazı yerlere yine Aynimûsâ adıyla anılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Yâkût, *Mu^ccemû'l-büldân*, V, 346; Kazvîni, *Aşârü'l-bilâd*, Beyrut 1969, s. 279; *Kâmûsü'l-âlâm*, VI, 4654; T. Baron, *The Topography and Geology of Sinai (Western Portion)*, Kahire 1907, s. 36-37, 101-212; Baedeker, *Palestine and Syria*, Leipzig 1912, s. 165; Hayreddin ez-Zirikli, *Amân ft 'Ammân*, Kahire 1925, s. 25-26; R. Russaud, *Topographie Historique de la Syrie Antique et Médiévale*, Paris 1927, s. 349; Mustafa Murad ed-Debbağ, *Bilâdünâ Filistîn*, Amman 1986, I/2, s. 520-521; F. Buhl, "Ayn Mûsâ", *IA*, II, 69; H. W. Glidden, "Ayn Mûsâ", *EI²* (İng.), I, 788.

MUSTAFA L. BİLGE

AYNİŞEMS

(عين شمس)

Mısır'da tarihi bir şehir.

Önceleri Kahire'nin kuzeydoğusunda ayrı bir yerleşim merkezi iken bugün şehrin bir semti haline gelmiştir. Aynişems eski Mısır kültüründe dinî bir merkez olmasının yanı sıra ilim merkezi olarak da ün yapmıştır. Tarihçi Herodot'a göre Mısır'ın okumuş insanları bu bölgede yetişmiştir. Burada bugün de Aynişems Üniversitesi bulunmaktadır.

Mısır vesikalarında lunu, Tevrat'ta İbrânî telaffuzuyla Ön, Aven şekillerinde görülen şehrin ilk adı, eski Mısır dilinde "sütun, direk" mânasındaki *ıvn* kelimesinden gelmektedir. Heliopolis, Mısır halkı arasında bu şehir için söylenen "ir-haheres" (güneş şehri) kelimesinin Grekçe'ye tercüme edilmiş şeklidir. Araplar'ın verdikleri Aynişems adı "güneş kaynağı", Tevrat'ta görülen Beth-Şemes (güneşin evi) ise yaklaşık karşılıklardır. Bu şehrin Arapça kaynaklarda Medînetü Fir'avn adıyla anıldığı da görülmektedir.

Aynişems'in şöhreti, çok tanrılı Mısır dininde en önemli mevkilerden birini işgal eden güneş tanrısı Ra'nın (Re) kült

merkezi olmasından ve burada bulunan en büyük güneş mâbedinin kapı yanları ile çevresine dikilen obelisklerden ileri gelmektedir. Genellikle porfir ve kırmızı granitten kesilen, 30 metreden yüksek, 450 tondan ağır olan bölgedeki dikili taşlar, kare taban üzerinde gittikçe incelerek yükselmekte ve tepe kısmında piramit şeklini almakta olup obelisk, spina, miselle (iğne) adlarıyla tanınmaktadır. Pek çoğu dünyanın çeşitli merkezlerine taşınmış, biri de Bizans İmparatoru Theodosius tarafından 390'da İstanbul'da bugünkü Sultanahmet Meydanı'na diktirilmiştir. Güneş ışınları olduklarına inanılan obelisklerin ilk dikildiklerinde, piramit şeklindeki tepelerinde altın kaplamalı levhalar bulunduğu bilinmektedir. İslâm kaynaklarında, taşları yağma edilen Aynişems harabelerindeki son iki dikili taştan (miselletân) birinin 656 (1258) yılında devrilerек parçalandığı ve tepesinde 200 "kıntar" maddenle (muhtemelen pirinç) 10.000 dinarlık altın bulunduğu rivayeti yer almaktadır. Diğeri ise hâlâ yerinde durmaktadır. Bu iki dikili taş müslüman yazarları çok ilgilendirmiş, haklarında yapılan tarihi açıklama ve yorumlar yanında Arap şiir ve edebiyatına da konu olmuştur. Aynişems, Mısır'ın fethi sırasında Araplar'la Bizanslılar arasında cereyan eden önemli bir savaşa sahne olması (19/640) ve Fâtımîler'den Azîz-Billâh devrinde (977-996) buraya bir saray yaptırılması sebepleriyle de eski kaynaklarda yer almıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Herodotos, *Tarih* (trc. Müntekim Ökmen), İstanbul 1973, s. 103-228; Ya'kübi, *Târîh*, I, 179; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), IV, 107-110; Yâkût, *Mu^ccemû'l-büldân*, IV, 178-179; Makrîzî, *el-Hiştâ*, I, 228-231; Himyerî, *er-Ravzü'l-mi'âr*, Beyrut 1975, s. 422; Süyûtî, *Hüsnü'l-muḥâḍara*, I, 67-68; H. İbrâhîm Hasan, *Târḥu'l-Fâtîmiyye*, Kahire 1981, s. 154; C. H. Becker, "Ayn Şhams", *EI²* (İng.), I, 788.

İRFAN KÜÇÜKKÖY

Aynişems
Üniversitesi
rektörlük
binası -
Mısır

AYNİYAT DEFTERİ

Osmanlı Devleti'nde
XIX. yüzyılda
sadâretten nezâretlere,
çeşitli dairelere ve
vilâyetlere yazılan
tezkirelerin suretlerinin
kaydedildiği defterlere verilen ad.

Bu tezkirelerin çoğunun müsveddelerini Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Bâbîli Evrak Odası vesikaları arasında bulmak mümkündür. Arşivde 1227-1313